

Medel till rikedom och trefnad : En liten folkskrift

Landin, Anders Petter,

12 A Br.

LANDIN, A. P.

Ex. A.

Ekons.
Allm.
(Bsr.)
o

Medel till

N i k e d o m

och

Trefnad.

En liten Folkskrift.

A. P. Landin

SESTE,

A. P. Landin, 1851.

MASSIVE

MASSIVE

MASSIVE

MASSIVE

MASSIVE

Medel till rikedom och trefnad.

Omtänksamhet, flit och ett rätt användande af de medel, de må än vara aldrig så oansenliga, Gudslynen dertill förlänat, bereda människans lekamliga trefnad och belåtenhet. Intet i naturen är utan sin nytta eller saknar användbarhet för att gagna såsom medel åtminstone till någon beqvämighet, något nöje eller förmån, det må äfwen synas aldrig så obetydligt eller föraktligt. Och hwad som på ett lösligt sätt bereder människan beqvämighet, nöje eller förmån, bidrager äfwen på ett medelbart sätt till hennes förädling, genom att förfinna hennes smak, förädla hennes böjelser och att äfwen i det minsta, det obetydligaste gifwa en anledning att skåda den allgode Skaparens wälwilja för hennes bästa.

Men äfwen om detta är sanningar, som icke kunna motsägas, är det ock lika ovedersägligt, att mycket finnes menniskan till gagn, som hon antingen förbiser eller ock icke har tillräcklig kännedom om, för att kunna wända sig det till godo. Det war en gång, icke ferddeles långt tillbaka, en ung, rash man, som började sin werksamhet med att göra och sälja swafvelstickor af den gamla sorten och qwastar, men slutade med att sända skepp med dyrbara laddningar kring werldshafwen. Detta är ett bland många exempel huru äfwen det lilla kan blifwa stort, endast man förstår begagna sig af det.

Jag will här omnämna några saker, som jag tror skola kunna vara mängen till nytta i nyss antydda hänseende, hwilka, äfwen om de icke kunna gagna många lika fördelaktigt som nyss sadet om swafvelstickorna och qwastarna, likwäl skola komma den omtänksamma och idoge till mycket gagn. Att de äro hemtade ur en min werksamhets-krets lär icke förundra någon, då man deraf finner att jag så

mycket mer hast tillfälle att öfvertänka bruket och gagnet af dem.

Lumpor

Äro bland dessa förakliga ting, som till och med öfvergått till ett uttryck i språket af "lumpenhet"; men likväl äro de, oaktadt det förakt de åtnjuta, ett bland naturens mest nyttiga ting; ty hwad wöre skrifkonst, studier, lärdom och bildning m. m. utan lumpor, af hwilka papper beredas, igenom hwilket åter ädla, stora, goda och nyttiga tankar, beslut och gerningar spridas eller förwaras till arf åt efterkommande? Det är ett talande exempel på, huru det i werldens ögon obetydliga och föraktade kan wara på det högsta gagnande äfwen för dem som förakta det. Men de äro icke endast bland de mest nyttiga i detta afseende; de hafwa äfwen förskaffat wälstånd och god utkomst åt många, som samlat och handlat med dessa oansenliga ting. Det är

mer än en, som börjat med att samla för några skillings värde lumpor och endast med denna handtering skaffat sig gård och grund. Naturligtvis får dock äfwen här, liksom i alla andra företag, flit och ordentlighet wara med i spelet, om det skall hafwa riktig framgång.

Många hushåll så wäl i städerna som på landet låta lumporna förfaras och ej komma till någon nytta. Deruti göra de mycket orätt, både derföre att de ej taga wara på en ting, som kan komma många till nytta, neml. sig sjelfwa, lumpsamlaren, pappersfabrikanten, dennes arbetare och hela den allmänhet som behöfwer papper och böcker, och äfwen derföre att de beröfwa sig sjelfwa en inkomst, en fördel. — Men hwad fördel kan jag hafwa af att taga wara på några trasor? frågar man. — Jo, jo! för en liten säck eller påse "trasor" får man alltid några skillingar, ja kanske riksdalrar, om lumporna äro af bättre sort, och med dessa skillingar eller riksdalrar kan du, om du är husmor, skaffa din omgifning, man och barn, mången njutning eller beqwämlig-

het, som de eljest skulle umbära; du kan förtraforna skaffa dig en ny klädespersedel, en nyttig, uppbyggelig bok, eller hwad nyttigt som helst af samma värde som pappersfabrikanten sätter på lumporna. Låt dertföre icke försvaras något af det, som kan så gagna dig!

För att få riktigt reda på dem, är det nyttigt att man utser en wrå i ett torrt och fuktigt fritt uthus, en tunna eller brädlår, der man vänjer sig att lägga undan dem. I de hushåll, der husmor ej bryr sig om dem, wore det nyttigt att hennes flitigaste och snällaste tjänsteflicka såsom en belöning och uppmuntran fånge lof att för sin räkning samla dem. Helst, innan de säljas, borde de sorteras i blekt linne, groft linne, mattor och not, halfville samt helville, emedan de då bäst betala sig, dyrast i den ordning de här äro först nämnda. De upplöpas af mig till bestämde priser antinwid pappersbruket eller i staden, dit de lätt kunna bringas i det de i en säck fastas på något last, som går till staden, äfvensom af en mängd lumpsamlare, försedde med insams-

singsfullmakter från mig, och som i detta ärende fara omkring på landet och antingen mot konstant likvid eller mot waror i utbyte inköpa lumpor af dem, som ej sjelfwa wilja eller kunna sälja dem direkte till mig.

Walsull

är en tillverkning hos mig, som förtjenar att blifwa allmänt bekant såsom nyttig i hushållningen eller till artiklar till försäljning. Walsull är ett slags ull, wisseligen litet kortare än wanlig fårull, men fullkomligt ren; med iblandning wid kardningen af en femtedel eller en sjettedel grof fårull kan den användas, såsom wanlig ull, till en mängd nyttiga saker: gröfre stickade arbeten, arbetswantar, soffor, mattor, täcken, underkfortlar m. m., som en omtänksam qwinna kan bereda af gröfre

ull. En del af dessa tillverkningar äro till nytta såsom prydnad eller bekvämlighet inomhus; på några ställen, der denna ull är bekant, tillverkas deraf artiklar, som kunna med lätthet säljas och således utgöra en väsendtlig del af en omtänksam husmoders binäringar inomhus på de tider af året som ej äro upptagna af andra göromål. Denna ull användes till de flesta behof lika väl som skinnarull och alltid mycket bättre än hår; priset är äfwen mycket billigt: den består af två sorter, hvit, hvaraf garnet såsom vanligt ullgarn äfwen kan färgas, som säljes till 16 ff. rgs marken, och grå, som antingen begagnas ofärgad eller antager endast mörkare färger, som kostar 12 ff. marken. I liquid tagas äfwen lumpor, helst af linne.

Stopp-ull

är en gröfre sort ull, som wäl ej kan spin-
nas, men är dock nyttig till åtskilliga behof,
till hwilka den med fördel och besparing an-
vändes. Af den göras ganska goda sängklä-
der, hwilka icke, såsom här, filta ihop sig,
synnerligen om de efter ett års begagnande
tömmas och en enda gång utredas. Vidare
begagnas den till madrasser, till stoppning i
stols- och soffdynor, i åldonsstisar som klädas,
o. s. w. Priset är 2 rdr 24 sk. 78 löspun-
det.

Takpapper.

Papperstaken hafwa varit nära att kom-
ma i miszkredit, dels af en numerera tillräckligt
wederlagd fördom att de skulle wara eldfarli-

ga, dels dertföre att de stundom varit värds-
läst lagda, och dels äfwen dertföre att de för
en kort tid fått till mediäflare de så kallade
sticktalen, men hwilka redan på många stäl-
len förlorat förtroendet såsom ytterst eldfarli-
ga och antändliga af hwarje gnista då de blif-
wit riktigt torra. En af mig uppfunnen,
mycket billig taksmörja för papperstak, som
inbespar mycken både kostnad och besvär, och
papperstakens fördelar framför andra tak,
utom den trefnad och så att säga förnämlighet
de gifwa ett sålunda täckt hus, finner man af
nedanstående beskrifning, som jag nyligen för-
ut offentliggjort på ett annat ställe:

Papperstak.

Papperstaken hafwa kommit i misstredit,
icke så mycket dertföre att de icke allmänt an-
ses lätta, täta och i dessa afseenden ändamåls-
enliga, utan emedan de anses kosta nog myc-

fet att underhålla, hvarsförutom de förmenas
vara eldfarliga i så måtto, att de, om elden
kommer lös under dem, trots ark för ark sprida
sig och fringföra elden äfwen åt aflägsnare håll,
— en fördom mot papperstaken, hwilken ett
närmare begrundande dock icke skall finna vara
farligare än att det gäller hwilka tak af lät-
tare ämnen som helst, ja mest de gamla tegel-
och brädtaken, hwilka underst äro betäckta med
näsiwer, utan att de ändå blifwit så hårdt för-
dömda som papperstaken.

För att förekomma olägenheterna af dyrt
underhåll och af faran att taken skola kunna
spridas ark för ark har ref. med framgång
försökt en ny taksmörja, som ej behöfwer för-
nyas, och der lappsalwa, i händelse den skul-
le behöfwas, är lätt anbringad och högst bil-
lig, och hwilken taksmörja bildar taket till ett
sammanhängande helt. Ref. såg en gång en
gammal segelslup fogstrykas med ett slags kitt
af sammanblandad tjära och kalk och fann,
då detta kitt en gång sedan skulle borttagas,
att det hade bildat sig till en benhård massa,

som ej kunde afskiljas från trädet. Detta gaf anledning att försöka en dylik sammansättning till bestrykning af papperstak. Sedan papperet på wanligt sätt genom indoppning i tjära war beredt och derefter lagdt på taket, sändes två karlar upp för anstrykningen; den ena hade en pyts med tjära, som hölls i högsta måtto warm med ilagda glödgade stenar, den andra war försedd med ett ämbar kalk och ett fint såll; hwartester den förre strök en ungefär alns bred del af taket, följde den andra efter och sållade deruti kalk till något öfverfrott utöfwer hwad tjäran tog åt sig (det obehöfliga fick blåsa bort, men anbragtes på det tjäran med full säkerhet skulle blifwa mättad); med en spaktel ströks litten in i fogningarne mellan arken, för att derigenom ytterligare befordra tätheten och sammanfogningen.

Det så behandlade taket har nu i två år wisat sig mycket godt och alldeles icke behöfwa någon ytterligare anstrykning, hwilken eljest på wanligt strukna papperstak i början nästan årligen måste förnyas och gör att taken, om

Äfwen billiga till sin uppläggning, blifwa så mycket dyrare till sitt underhållande. Då man dertill besinnar att till tak under papperet alls icke behöfs nya bräder utan tvärtom gamla stumpar och eljest i allmänhet odugliga äro bäst, emedan de icke giftna och kunna sönderspränga papperet, samt att pappersbetäckningen ej kostar mer än 30 à 32 rdr rgs för ungefär 300 quadratalnar, kan man swärligen erhålla på en gång wackrare, billigare, tätare och, till fördel för wäggarna, lättare tak än papperstak, lagda och beredda så, som här är angifwet, hwartill kommer att den efter denna method lufare färgen gör windarne under sådana tak wida swalare än under wanliga papperstak, och att ej heller sjelfwa taken så mycket utsättas för att brännas af solen.

Papper.

Papperets användning är så mångfaldig och i allmänhet så väl känd, att derom synes icke vara mycket att säga. Likväl, och med det billiga pris hwartill det nu för tiden erhålles, kan det på landet utan synnerlig uppoffring — jag hänwisar åter på att man kan byta sig till äfwen denna beqvämlighet för de misaktade lumporna — användas till mycket både nytta och trefnad, som mången der ännu saknar och kanske ej kommit att tänka på. Jag vill nu ej tala om, att en sort begagnas att wintertiden lägga under mattorna på dragiga golf, utan om den trefnad det gifwer ett rum att hafwa kliftrade väggar, hwarigenom äfwen rummet blir warmare. Utskilliga sorter finnas, af hwilka man för mycket godt pris på landet kan sjelf göra sig snygga väggar endast med att kliftra upp papperet och öfwerstänka papperets naturliga bottenfärg med litet ljus limfärg, som man för några få skillingar kan bereda sig af krita, rödfärg, ljus-

ockra eller dylikt. Trefnad inomhus medförer så många både sedliga och ekonomiska fördelar, att beredandet af ett trefligt hem ej kan nog rekommenderas, och jag tror att mycken smuts skulle försvinna ur werlden om den materiella smutsen kunde allmänt undansträfas, hwilket befrämjas med att hwar och en befordrar snygghet och renlighet omkring sig.

En annan, äfwenledes billig sort papper begagnas mycket antingen under brädpanelningar i rum, eller i stället för sådana för att hindra drag och hålla värmen inne; ja, många lägga af denna anledning sådant papper mellan väggarna och brädpanelningen då de utvändigt panela sina böningshus för att befrämja helsans förvarande och besparing i eldning wintertiden, hwilka bägge omständigheter otwifvelaktigt inom kort betala omkostnaderna.

Gesle och Gadöborgs Pappersbruk i Dkt. 1851.

A. W. Sandin.